

Čtenáři této knížky mají jistě právo, aby se seznámili i s životopisem toho, kdo se na předchozích stránkách pokusil jim zpřístupnit životní osudy dětí z poválečných Pittrových zámeckých ozdravoven. Zde je:

Nevděčné dítě Přemysla Pittra (Pavel Kohn)

Tak jsem sebekriticky sám sebe nazval v předmluvě své knížky ke stému jubileu Přemysla Pittra *Můj život nepatří mně*, když jsem si po více než dvaceti letech od svého prvního setkání s ním uvědomil, čím pro mne a pro mé kamarády byl, co pro nás znamenal a jak málo jsme to jako děti a mladiství dokázali ocenit.

Na zámek Štiřín jsem se dostal podobně jako téměř všichni, jejichž životopisná vyprávění jste si četli, totiž naprostou náhodou. A dokonce jsem předtím nebyl ani v Milíčově domě, ba ani jsem netušil, že něco takového existuje. Táhlo mi tehdy na šestnáctý rok a vrátil jsem se nedlouho předtím do své rodné Prahy z koncentračního tábora Buchenwald, kam mě dopravili v únoru roku 1945 na otevřeném uhelném vagonu z koncentračního tábora Gross Rosen po asi čtrnáctidenním pochodu smrti z osvětimského tábora Blechhammer, kde jsem sedm měsíců těžce pracoval po dvouměsíčním pobytu v rodinném táboře B II b v Osvětimi-Birkenau, kam jsem se dostal po téměř dvouletém pobytu v terezínském ghettu. Punktum. Co všechno se vejde do jedné věty! - Do Terezína jsem přijel s rodiči a s o dva roky starším bratrem Karlem v září 1942 transportem Bf, mé číslo bylo 676 a v Osvětimi mě ocejovali písmenem A a číslem 299, které mám na levém předloktí dodnes.

Předtím jsme žili v Praze a tatínek byl prokuristou firmy Česká akciová továrna na dýhy, která patřila k průmyslovému impériu právě onoho barona Ringhoferova, v jehož zámku Štiřín, zabaveném

československou vládou, zřídil Přemysl Pitter jednu ze svých ozdravoven. Jaká náhoda! Ale o tom jsem se dověděl až mnohem později.

My děti jsme se cítily jako Češi, i když tatínkova mateřská řeč byla němčina: narodil se totiž ve vesnici Liběšice u Žatce (Liebeschitz bei Saaz) v Sudetech a chodil do německých škol, než se přestěhoval do Prahy, kde se oženil s naší maminkou, která pocházela z české židovské rodiny na Benešovsku a za svobodna pracovala jako kancelářská síla. Že jsme Židé, jsme věděli podle toho, že jsme chodili za naším rabínem Sichrem na židovské náboženství, světili hlavní židovské svátky a neměli vánoční stromek jako naši spolužáci, což jsme jim snad i trochu záviděli. O Vánocích jsme však obvykle navštěvovali rodinu strýčka Ervína Blocha, která vánoční stromeček měla a zdobila, prý kvůli křesťanským obchodním přátelům a známým.

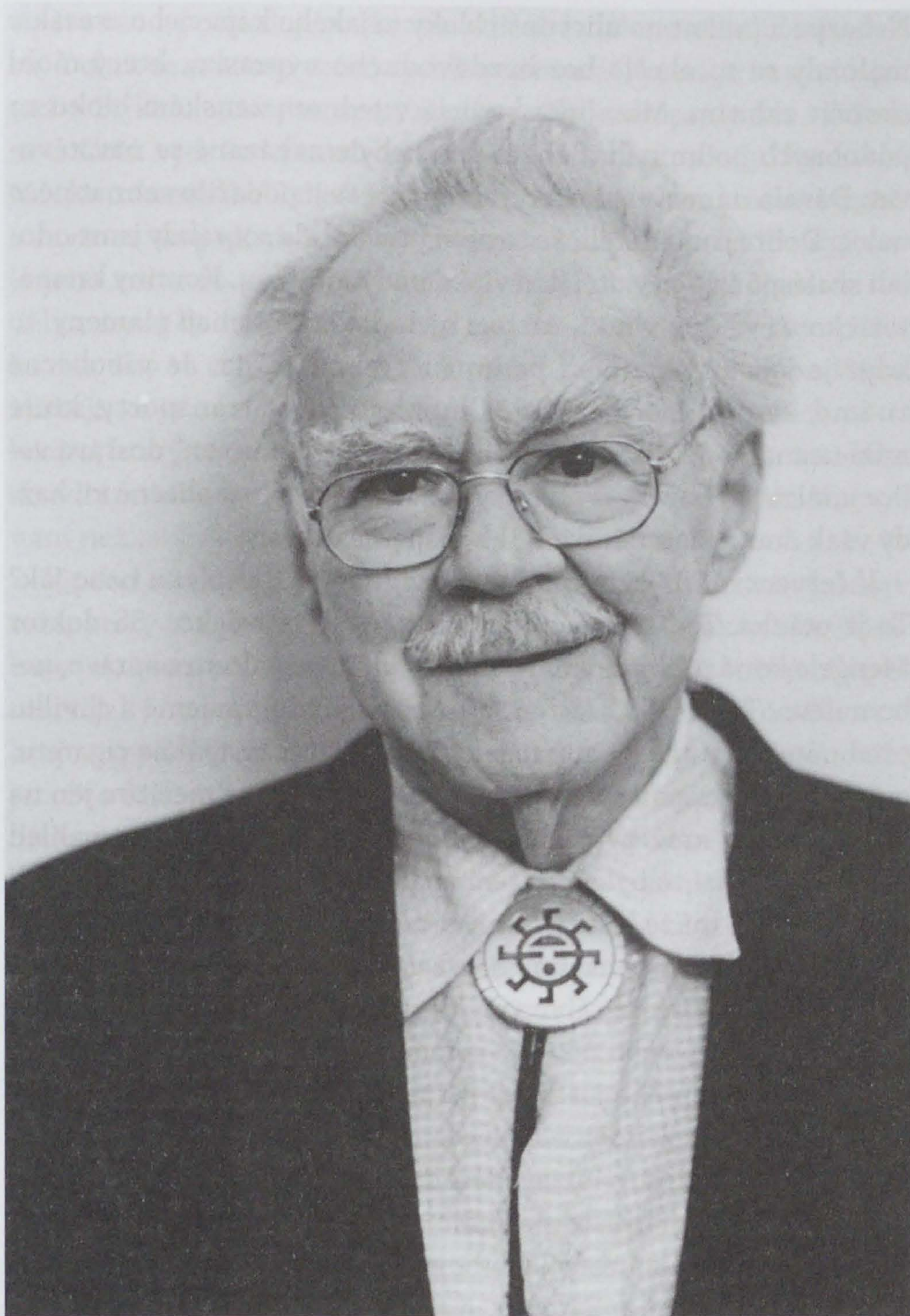
Když Hitler zabral po mnichovské dohodě Sudety, byla to pro příbuzenstvo mého otce (měl čtyři sourozence a jeho matka, naše babička, byla ještě naživu) těžká rána: všichni odtamtud museli uprchnout do českého vnitrozemí a bylo nutné pro ně sehnat nějaké bydlení. Naštěstí koupil (předvídavě už s tím úmyslem) můj otec na Sázavě rodinný domek, kam se někteří z nich mohli nastěhovat. V té době jsme i my - jako mnoho jiných židovských rodin v našem okolí - uvažovali o možnosti někam před hrozícím hitlerovským nebezpečím emigrovat. Pamatuji se na jakési cizojazyčné dokumenty s exotickými hlavičkami z Ekvádoru či Guatemaly, které se u nás doma tehdy objevovaly a nad nimiž rodiče pokyvovali hlavami. A tatínek říkal: „Nikomus jsme nikdy nic zlého neudělali, tak proč by proti nám někdo měl něco mít?“ Když Němci Československou republiku zabrali a zřídili protektorát Böhmen und Mähren, byl takovým úvahám konec: byli jsme v pasti a nemohli ven. Otce sice pak ještě nějaký čas jako odborníka zaměstnávali (byl skutečně odborník, rozuměl exotickému dřevu, které jeho fir-

ma dovážela z dalekých krajin, zpracovávala a prodávala nábytkářskému průmyslu), ale nakonec ho přece propustili a nám zakázali chodit do školy. Bratr byl už tehdy žákem třetí třídy gymnázia na Královských Vinohradech, já tam právě složil přijímací zkoušku do primy a těšil se, že budeme oba na stejné škole... Potom jsme se ještě nějaký čas učili v kroužcích po soukromých bytech, jak je zorganizovali někteří rodiče, a otec, místo aby chodil do práce, se celý den modlil. Seděl v obývacím pokoji, který susedil s kuchyní, na židli u kratší hrany našeho velkého obdélníkového jídelního stolu, modlitební knížku před sebou, na hlavě klobouk a nahlas předčítal jednu modlitbu za druhou. Vůbec jsem předtím nevěděl, že umí tak dobře hebrejsky číst. A četl a četl a četl... Dramatické bylo, když začalo povolávání do transportů. Jakýsi bratranec z otcovy strany pracoval na židovské náboženské obci a mohl se předem dovědět, jestli byly naše kartičky (zřejmě tam měl každý svou kartičku) vytaženy z kartotéky a naše jména se tedy octnou na nově sestavované transportní listině. Snad měl dokonce možnost je nějakým způsobem zařadit zpátky, co já vím? V každém případě ho rodiče vždycky v oné příslušné noci čekali a on, ač bylo pro Židy zakázané po osmé hodině večerní vycházet na ulici, nám donesl zprávu, jestli v transportu jsme, nebo ne. Bylo to obvykle dlouhé a vzrušující čekání. Jedné noci přišel a oznámil, že jsme do toho spadli, což bylo vpravdě zdrcující. Na druhé straně to bylo i dobré, protože jsme tím získali snad dva nebo tři dny, než jsme dostali oficiální předvolání, dostavte se tam a tam v tu a v tu dobu, takže jsme měli trochu víc času na balení zavazadel a uschování některých cenností, které nám ještě zbyly, u svých árijských přátel. (Většinu z nich jsem po svém návratu stejně zpátky nedostal.)

V Terezíně bydleli rodiče odděleně každý v jiných kasárnách, bratr a já na L 417 v domově číslo 5. L 417 byla bývalá škola (v roce 1990 tam zřídili Muzeum ghetta) a do naší třídy se nás - chlapců mezi dvanácti a patnácti lety - na třípatrové palandy vešlo třicet

šest. Naším vedoucím byl Arnošt Klauber, kterému se říkalo Šmudla (viz také *Polda aneb půl století života v kibucu* aj., pozn. autora) a působil na nás v sionistickém duchu. Transporty na východ odcházely a nové přicházely, a tím se vždy znovu drasticky narušoval vznikající kolektiv. Většinou jsme nemuseli pracovat a celý den jsme trávili úklidem, improvizovaným vyučováním (které bylo oficiálně zakázáno) a různými kulturními a sportovními soutěžemi, které pro nás Šmudla organizoval a za které jsme dostávali body, zaznamenávané na tabuli se jmény nás všech. Jídla bylo málo a zásoby, které jsme si přivezli z domova, jsme brzo spotřebovali. K nejcennějším patřilo několik kelímků z navoskovaného papíru, naplněných mléčně cukrovou hmotou, kterou maminka před transportem několik hodin vařila. Jedna kávová lžička tohoto koncentrátu měla nepochybně velkou kalorickou hodnotu, ale kdo to mohl s jednou lžičkou vydržet? V květnu 1943 nás postihla pohroma: tatínek, který pracoval ve skladu dřeva, si přivodil kýlu, musel být operován a zemřel. Když ho vyváželi v dřevěné rakvi spolu s velkým počtem dalších z ghetta, na poslední zastávce jsme s bratrem a s ostatními pozůstalými sborově odříkali modlitbu za mrtvé *kadiš*, jejíž text jsme se nazpaměť naučili.

V květnu 1944 jsme byli zařazeni do transportu na východ. V nacpaných dobytčích vagoněch nás po dvoudenním kodrcání dovezli do Osvětimi-Birkenau a bez selekce, ale také bez jakýchkoli věcí, které jsme měli s sebou z Terezína, jsme se dostali do rodinného tábora. Neubytovali nás s bratrem do dětského bloku, ale bydleli jsme v jednom baráku s dospělými a neměli žádné výhody. Čtyřpatrové pryčny, lidé naskládání vedle sebe jako sardinky. Měli někdo průjem (a takových bylo hodně), sotva se dokázal dostat v noci na latrínu. Jídlo, pokud se správně pamatuji: černá tekutina, zvaná káva, řídká polévka se sušenou zeleninou nebo dvě tři brambory. Kousek chleba, někdy proužek margarínu anebo lžička marmelády. Za bloky hromady mrtvol, nahé kostry potažené kůží.

Pavel Kohn

Nebezpečí potkat na ulici mezi bloky nějakého kápa nebo esesáka: málokdy se to obešlo bez bezdůvodného výprasku, který mohl skončit zabitím. Maminka bydlela v jednom ženském bloku za podobných podmínek. Během dne nebylo zakázané se navštěvovat. Dávala nám své jídlo s tvrzením, že se jí podařilo sehnat něco navíc. Dobře jsme věděli, že to není pravda, ale sotvakdy jsme odolali si alespoň něco vzít. Hlad vítězí nad morálkou. Komíny krematorií kouří ve dne v noci, často z nich dokonce šlehají plameny, to když je jejich výkonnost nadmíru překračována. Je všeobecně známo, že do tábora přijíždějí mnohatisícové transporty, které mizí neznámo kde. Obrat „všichni vyletíme komínem“ dostává velice konkrétní obsah. O plynových komorách se všeobecně ví, každý však doufá, že s námi z B II b mají jiné úmysly.

V červenci 1944 se rodinný tábor likviduje. Do plynu nebo jak? To je otázka. Teď teprve poznáváme, co je to selekce. SS-doktor Mengele koná přehlídky nahých těl a ukazuje palcem napravo, nebo nalevo. Také my s bratrem před něho předstupujeme a chvílku před námi se stane, že mu nějaký jeho adjutant zapaluje cigaretu, on se sklání k zápalce nebo k zapalovači a ukazuje meztím jen na jednu stranu, aniž by toho dotyčného viděl a mohl jeho vzhled „zhodnotit“. Asi to byla ta, která znamenala smrt. Nešlo o to, je-li někdo silný a může ještě pracovat, nebo naopak, je to hra náhody a osudu. My oba procházíme na - zatím - stranu života. Hned nás oddělí a vycházíme z tábora, takže nemůžeme zjistit, jak to dopadlo - předtím, nebo potom - s maminkou. Jestli ji ještě někde poslali na práci, nebo jestli její utrpení skončilo už tam. V rodinném táboře jsme ji viděli naposled.

Ještě v Osvětimi nás zavedou do tak zvané sauny, vykoupou nás, vydezinfikují, místo našich původních šatů, v kterých jsme přijeli z Terezína, nám dají pruhované vězeňské mundúry, ne nepodobné ošklivým pyžamům, a pošlou nás do Blechhammeru. Tam pracujeme v továrně na umělý benzín. Vstáváme ve čtyři či

v pět ráno a pochodujeme na staveniště vzdálené několik kilometrů. Domů se vracíme večer, rychle pro menáž, která je trochu lepší než v Birkenau, a spát, spát, abychom byli schopni tuhle vražednou zátěž vydržet. Bratrovi naskakují na nohou vředy, furunkle. Na „krankenstube“ ho ošetří tak, že mu je namažou tmavou mastí a zavinou do papírového obvazu, jiný není k dispozici. Druhý den je jeho cesta do práce ještě bolestivější a obtížnější. Nedá se nic dělat, musí do nemocnice. A má nepředstavitelnou smůlu: právě za dva dny se celý revír likviduje. Když ho jdu podruhé navštívit, zjišťuji, že je nemocnice úplně prázdná. Až teprve po létech se od lékaře, který tam tehdy jako medik vypomáhal a přežil, dovídám, že odtamtud odváželi čas od času nemocné do Osvětimi. Kam jinam než...

V práci se dávám do hovoru s německým civilním zaměstnancem, který tím, že se mnou mluví, riskuje - je to zakázáno. Navrhuje mi, že mi přinese žiletku, abych si mohl podřezat žíly. „Copak má nějaký smysl žít takhle jako otrok?“ říká. „Německo válku vyhraje a myslíš si snad, že to s vámi někdy bude lepší?“ argumentuje. „Pro takového mladého člověka je jediným rozumným východiskem sebevražda a on je ochoten mi podat pomocnou ruku...“

Pracuji v komandu, které staví železniční trať: pokládáme koleje, nosíme pražce, vozíme v kolečkách štěrk, rozhazujeme ho vidlemi a pražce jím podbíjíme. Je to těžká a marná práce, protože od jisté doby vždy znovu přilétají spojenecké bombardéry, shazují bomby a koleje jsou druhý den neuvěřitelně zkroucené a vyčnívají vysoko do výšky, jako by si nějaký obr z nás dělal nezřízenou legraci. Jednou při ranním apelu a počítání vězňů odcházejících do práce - v táboře žije asi šest tisíc lidí - dojde k jakémusi střetu našeho holandského kápa, kulatého, dobře živeného blondáka středního věku v elegantním na míru šitém obleku z pruhované látky, s jedním z nás. Nevím, oč jde, ale vím, že ho kápo přetáhl holí a nějací další vězni kolem proti tomu protestovali tím, že začali kři-

čet něco jako fuj a hanba. Po večerním návratu do tábora po odpočítání u brány nám nedají obvyklý rozchod, abychom si mohli jít vyzvednout menáž, nýbrž nás odvedí na „apelplatz“, a protože ten ranní incident kvalifikovali jako pokus o vzpouru, odsuzují nás ke „sportu“. Utrmácení a hladoví musíme běhat, v dřepu a s předpaženými rukama skákat (povel zní „hüpfen“), plížit se po zemi a pořád dokola za asistence esesáků a jejich táborových pomahačů, ozbrojených dřevěnými holemi, které nám tancují po hřbetech, jakmile se zdá, že ve svých výkonech ochabujeme, nebo je po nás házejí a my je musíme jako psi svým trýznitelům aportovat. Pamatuji se na Jindru Hellera, který už opravdu nemohl a který tam dostal takový nářez, že nedokázal, když už bylo po všem, vstát. Snad tam zůstal ležet až do rána.

Když se na rozhraní ledna a února 1945 přiblíží ruská fronta, rozhodnou se Němci Blechhammer evakuovat. Nastupujeme do pětistupů a pochodujeme v sevřených řadách západním směrem. Přespáváme na holé zemi ve stodolách a opuštěných skladištích. Naženou nás tam obvykle už za tmy, jeden padá přes druhého, a tak není divu, že se ráno vzbudíš a zjistíš, že ruka, která vyčnívá vedle tebe ze slámy, je nějak podivně vykroucená a tuhá. Komu patří, už není mezi živými. Jednou se stane zázrak: ve stodole, kam nás nahnali, nalézám pod slámou, na níž jsem složil hlavu, dvě vajíčka, které tam zřejmě snesla „zanášející“ slepice. Jsou tuhá čili úplně zmrzlá, takže skoro nejdou zbavit skořápky. Nevadí: i tak je sním a mám překvapivý pocit nasycenosti. Na pochodu se snažím celý den nakázané pětistupy předbíhat: zjistil jsem totiž, že vzadu, na konci našeho dlouhého zástupu, se střílí. Když se někdo opozdí a nemůže už tak rychle jít, zaplatí to životem. A já sám už jen s posledním vypětím sil dokážu pochodovat, pochodovat... V Gross Rosenu strávíme natlačeni jeden na druhého a terorizováni jakýmsi bezohlednými vězni z nějakých jiných táborů - mají na sobě černé mundúry, na zádech žlutý pruh a plné pytle věcí - pří-

šernou noc v obrovském baráku, načež nás naloží do otevřených uhelných vagonů, které nás odvázejí do Buchenwaldu. Tam prožiju zajímavou epizodu, kterou jsem ještě nikde nezaznamenal: v tak zvaném Malém lágru se dostávám na blok, který vede český politický vězeň, jehož jméno jsem už zapomněl (snad Kalina nebo tak nějak), a jsou zde samí mladiství v mém věku. Dostávám vysokou horečku a zimnici, hlásím to a on mě posílá do nemocničního baráku. Když ho najdu, řeknou mi, že nemají místo. Mám se hlásit někde jinde, půjdu dál napravo cestou mezi bloky, u třetího zahnu doleva, pak půjdu až na konec. Dostávám se k nízkému dřevěnému stavení, vcházím dovnitř a vidím po několika měsících poprvé ženu, oblečenou jako zdravotní sestřička. A sál s normálními postelami či gauči s bílými prostěradly a polštáři a povlečenými pokrývkami. Něco neuvěřitelného. Měří mi teplotu, zapisují si mě jako nemocného a přidělují mi lůžko. Kde jsem se to octl? V buchenwaldském nevěstinci, který sloužil německým vězňům a snad i dozorcům, ve kterém „pracovaly“ vybrané dívky nejrůznějších evropských národností, které zaměnily otroctví fyzické za snad příjemnější otroctví sexuální, ze kterého teď udělali odbočku nemocnice a z jejího osazenstva ošetřovatelky. Tady trávím několik dní, když mě propustí jako uzdraveného. Mám se vrátit na „svůj“ blok. Ale kde je? Snažím se ho najít a nakonec ho skutečně najdu, ale to už se ozývají salvy z pušek a kulometů a nad táborem přelétávají letadla. V baráku ležíme všichni na zemi, abychom se nestali obětí střel svištících kolem nás. Prý došlo ke vzpouře, vězňové převzali moc nad táborem a esesáci utekli. Ale jestli je to pravda? Kdosi organizuje akci SOS. Dostáváme bílé kusy nějakých prostěradel či čeho a na prostranství mezi baráky z nich vytváříme - když se objeví nad táborem americké letadlo - toto znamení zoufalství a naděje.

11. dubna 1945 osvobozuje Buchenwald americká armáda a někdy kolem 20. května nás, české vězně, odváží autobus Červeného

kříže rozbombardovaným Německem do Prahy. Nahoře na Václavském náměstí autobus zastaví, je už pozdě večer, a my vystupujeme. Kam jít, když nemám kam? Jdu na Wilsonovo nádraží, ale všechny lavičky jsou obsazené. Lehám si na studené dlaždice, přikrývám se dekou z Buchenwaldu a místo polštáře mám pod hlavou tvrdou stupačku osobní váhy, která byla náhodou „volná“. Příští den mi na jakémsi úřadu potvrdí, že se mé obavy splnily: z naší rodiny se nikdo nevrátil. (Až teprve později zjistím, že jedna sestřenice přece. Osud ji však neušetřil: jejího manžela, který také přežil několik koncentračních táborů, popraví v roce 1952 v procesu se Slánským komunisti.)

Od kamarádů, se kterými se náhodou setkávám v jídelnách sloužících navrátilcům, na židovské obci, při vystavování repatriční legitimace nebo vyplácení podpor se dovídám, že je možné jet kamsi na zotavenou, přihlašuji se a odjížím do Štířína. Stejně jako všechny ostatní mě ohromuje nádhera zámeckých interiérů a vlídnost „personálu“. Jak tam jsou na nás všichni hodní, jak se o nás starají, kolik jídla nám dávají! Společenských záležitostí - jako besídek, tancování, recitace - si však moc neužiju: hned druhý nebo třetí den po koupání v jezírku na zámecké zahradě dostanu vysokou horečku a lékař ozdravovny dr. Emil Vogl diagnostikuje zápal plic. Ze zámeckého pokoje se stěhuji na marodku, kde ležíme ze začátku dva a později se tam uzdravuji docela sám. A jde to velice pomalu. Brzo po válce nejsou k dispozici potřebné léky.

Tady musím zaznamenat, že spolu se mnou byl tehdy na Štíříně i jeden z mých terezínských spoluvězňů Tomyk Fantl, který měl to štěstí, že se mu vrátili dva členové jeho rodiny, sestra a maminka. A ti se rozhodli, že až svou rekreaci, která se změnila v hospitalizaci, na Štíříně ukončím, že mě k sobě vezmou. Dokonce se jim podařilo pro mne sehnat odkudsi ze Švýcar nějaké léky, které za několik dní mou nemoc zdárně ovlivnily. Nevím, co bych si býval bez téhle nabídky počal (viz také *Žiji v Německu smysluplně* - Tomáš Fantl, pozn. autora).

S Přemyslem Pittrem jsem se na Štiříně setkal jen párkrát, ale věděl jsem, kdo to je. Na Olgu Fierzovou ani na jiné naše tehdejší opatrovníky se z té doby nepamatuji. Více mi v mysli utkvěl - což souviselo s tím, že mě ošetřoval - lékař dr.Vogl a jeho přítel a tehdejší pomocník H. G. Adler, se kterým jsem se tehdy bavíval o umění a kterému jsem dal číst i některé své básničky (o něm viz též *Yehuda Bacon, izraelský malíř z Moravské Ostravy*, pozn. autora).

Po pobytu na Štiříně jsem žil - jak bylo naplánováno - u Fantlů a chodil do gymnázia. Nastoupil jsem do sexty, ale z latiny - kterou jsem se nikdy předtím neučil - mě nechal dobrý pan profesor Petr-tyl propadnout, a tak jsem si ji celou ještě jednou zopakoval. Hodně jsem se tehdy věnoval poezii a můj tehdejší profesor češtiny, který zároveň vedl v jednom předním českém nakladatelství významnou edici České básně, se mnou jednal o jejím vydání. Neuskutečnilo se to, protože přišel „vítězný únor“ 1948, kdy došlo k převzetí moci komunisty, vydavatelská činnost byla zestátněna a zglajchšaltována a můj příznivec byl své vedoucí editorské funkce zbaven.

Nějaké vystěhování do Palestiny či do Izraele pro mne nepřicházelo v úvahu: byl jsem přesvědčen, že budu pracovat v oblasti kultury, že se budu zabývat literaturou, zejména poezií, a tudíž že se bez svého rodného jazyka, češtiny, nedokážu obejít. Po maturitě jsem studoval na Karlově univerzitě a na Akademii múzických umění divadelní vědu a dramaturgii a absolvoval ji jako diplomovaný divadelní dramaturg. Pět let jsem působil jako dramaturg krajského oblastního divadla v Karlových Varech, odkud mě z politických důvodů - pravou příčinou bylo, že jsem se znelíbil jeho řediteli, komunistickému funkcionáři a laureátovi ceny Klementa Gottwalda, protože jsem si dovolil ho kritizovat - propustili. Prý jsem nehlásil státní bezpečnosti, že chce kdosi uprchnout za hranice, a do té míry politicky nespolehlivý člověk přece nemůže pracovat v tak důležité funkci. Následuje osm let na volné noze, bez

nemocenského a sociálního pojištění, kdy se živím psaním divadelních kritik, uveřejňováním článků v novinách a časopisech, reportážemi, překlady, doslovy. Problematické to je i z toho důvodu, že jsem brzo po návratu z Buchenwaldu onemocněl chronickou chorobou diabetes melitus a že si musím píchat inzulín. Na druhé straně mě ale kvůli tomu nemohli donutit k nějaké těžké manuální práci, přestože v socialistickém Československu panuje prakticky pracovní povinnost.

Až teprve v roce 1965 se objevuje možnost trvalého zaměstnání: v mezidobí jakéhosi ideologického tání se stávám vedoucím kulturní rubriky vysokoškolského týdeníku *Student*, který dostává do vínku více žurnalistické svobody, než mají jiné tiskové orgány: českoslovenští vysokoškoláci se totiž čím dál tím víc začínají projevovat jako kritici komunistického dogmatismu a komunističtí mocipáni se je tímto způsobem snaží „uklidnit“ a „zpacifikovat“.

Tehdy jsem už byl podruhé ženat. První manželství se nepovedlo, ale vzešel z něho syn Karel, zručný řemeslník izolatér, který nese jméno mého bratra zavražděného v Osvětimi. Je ročník 1954 a má už jednadvacetiletou dceru, mou nejstarší vnučku. Druhou mou manželkou se stala Rut, původním povoláním učitelka, dnes v Německu poměrně známá malířka. Obě naše děti, Ráchel (1962) a David (1964), se narodily ještě v Praze a daly se na uměleckou dráhu, které předcházelo studium zvolených oborů: první je sochařka a žije se svým manželem a třemi dcerami v Berlíně, druhý bydlí v Mnichově, je profesionální hudebník, jehož zdrojem obživy je vyuka hry na klavír, a má čtyři děti.

Ale abych nepřebíhal: v roce 1967 jsem si zažádal o povolení návštěvy Spolkové republiky Německo s odůvodněním, že by má poválečná poručnice, která po komunistickém převzetí moci odešla do zahraničí, chtěla poznat mou manželku a vidět mé děti - a kupodivu jsem je obdržel. Využili jsme této příležitosti a zůstali na Západě. Od ledna 1968 jsem pak až do května 1990 působil ja-

ko redaktor českého vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa v Mnichově. Svým způsobem se tady uzavřel kruh otevřený v roce 1945 na Štiříně. Už od padesátých let, kdy musel před hrozbou jáchymovských dolů a vězení uprchnout z Československa, byl totiž zejména v duchovní a náboženské oblasti spolupracovníkem této stanice Přemysl Pitter. Samozřejmě jsme se setkali, vzpomínali na předchozí časy a na jeho chovance, roztroušené po celém světě, ale mnohé žijící i v Izraeli, na které jsem už já dávno zapomněl, kteří však s ním a s Olgou Fierzovou nepřestali být v písemném a často i v osobním styku. V Mnichově jsem mu slíbil, že se za ním a za Olgou do Švýcarska přijedeme podívat, ale nikdy k tomu nedošlo, prostě jsem si nenašel čas. Nikdy jsem však neopominul, když už s námi vzhledem ke svému stáří přestal spolupracovat, připomínat jeho poválečnou práci pro židovské a německé děti v akci „zámky“, recenzovat jeho knížky a po jeho skonu zaznamenávat pro naše československé posluchače jeho životní jubilea. Také s H. G. Adlerem jsem se při své rozhlasové práci měl možnost sejít, i on nás v Mnichově navštívil a já mu jeho návštěvu v Londýně, kam se odstěhoval, oplatil a natočil s ním obsáhlé interview o jeho životě a díle. Na otázku, proč žije právě tam, mi tehdy řekl: *„Po tom, co jsem v životě prožil, jsem už nikde nechtěl být doma. A nebýt doma se dá nejlépe v Londýně.“* Nemyslím si, že to bylo opravdu upřímné: jako soukromý vědec a rozporuplný intelektuál se na první pohled cítil dobře v rozsáhlém, temném bytě s vysokými stropy, v pokojích do výšky obložených policemi s knihami a v kůži vázanými folianty, ve kterých hledal historické podklady pro svá sociologická díla zejména o člověku totalitním systémem „spravovaným“.

Až teprve po převratu „sametové revoluce“ jsem se směl bez nebezpečí zatčení, které hrozilo po dlouhá léta všem pracovníkům Svobodné Evropy, podívat domů. Brzo potom jsem se v Praze setkal s lidmi, kteří se snažili obnovit památku Přemysla Pittra a Olgy Fierzové a jimž se podařilo převézt jejich obsáhlý archiv ze

Švýcarska do Pedagogického muzea J. A. Komenského na Malé Straně, kde je uložen dodnes. Ti mě vyzvali, abych napsal o Přemyslu Pittrovi k jeho stému jubileu knížku, kterou v roce 1995 vydalo nakladatelství Kalich v Praze s názvem *Můj život nepatří mně*. Olze Fierzové jsem věnoval stať *Život ve stínu*, která vyšla německy v knize *České ženy*, uspořádané Alenou Wagnerovou (*Prager Frauen*, Bollmann Verlag - Mannheim 1995), a česky ve sborníku *Hovory 3* (Jan Štěpán, nakl. Oliva - Praha 1997).

Potud můj životopis, ke kterému se cítím povinen připojit tento dodatek: Během zpracovávání portrétních medailonů bývalých chovanců poválečných zámeckých ozdravoven jsem byl trvale konfrontován s problémem, co do nich zařadit a co vynechat, co je tak zvaně pro každého jednotlivce podstatné a co nikoli. Jejich vyprávění většinou přesahovalo rozsahem možnosti této publikace, a bylo tedy nutno krátit. Snažil jsem se postupovat co nejšetrněji. Ještě podstatnější je, že jsem během své práce zjistil, že do tohoto souboru nemohu pro nedostatek místa zařadit ještě další portréty Pittrových dětí, které jsem znal nebo na jejichž jména jsem při této své práci narazil. V neposlední řadě jsou to i lidé, kteří už nejsou mezi námi, ale kteří přece k „dětem“ Přemysla Pittra patří. Za mnohé ostatní zde alespoň tato tři jména: Šimon Rotschild (Izrael) a dva zesnulí, první také z Izraele: Harry Karni (Kraus) a druhý z Moravy: Bedřich Kulka (Prostějov).

Poděkovat musím za pomoc, kterou mi při práci na této knížce poskytly, především Magdě Bar-Or (adresy dětí a organizace setkání s nimi) a Maud Michal Beerové (tlumočení z hebrejštiny), jakož i všem osloveným za pochopení, hezké přijetí a poskytnutí soukromých podkladů, například dopisů, deníků atpod.

P. K.